

A person in a dark coat is walking through a snowy landscape. The person is holding a handgun in their right hand. The background is a bright, overcast sky. The text is overlaid on the right side of the image.

Jørn Urvinis žmogus Lier Horst

GERIAUSIO 2016 M.
SKANDINAVIŠKO DETEKTYVO
APDOVANOJIMAS

baltos lankos

Jørn Lier Horst

Urvinis žmogus

kriminalinis romanas

Iš norvegų kalbos vertė Justė Nepaitė

baltos lankos

Versta iš:
Jørn Lier Horst, *Hulemannen*,
Gyldendal Norsk Forlag, Sweden, 2013

Redaktorė
Rima Bertašavičiūtė

Korektorė
Virginija Bračiulytė

Maketuotoja
Eglė Jurkūnaitė

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB)

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: perduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-609-479-099-7

Copyright © Jørn Lier Horst, 2013
Published by agreement with Salomonsson Agency
© Justė Nepaitė, vertimas į lietuvių kalbą, 2018
© Baltų lankų leidyba, 2018

Mirusio vyro kūnas buvo visiškai sudžiūvęs. Sėdėjo atsilošęs krėsele, susitraukusios lūpos buvo apnuoginusios juosvai gelsvus dantis. Ant kaukolės dar tebekarojo apdulkėjusių, sutrūnijusių plaukų sruogos. Po veido oda buvo matyti balkšvi, spindintys kaulai. Pajuodusių pirštų oda suvytusi, suskilinėjusi.

Viljamas Vistingas pervertė kitas kriminalisto darytas nuotraukas. Vyro tikriausiai būta nedidelio ūgio, bet minkštiesiems audiniams susitraukus ir sudūlėjus kūnas atrodė dar mažesnis, nei galėjo būti gyvas.

Bylos aplankas buvo pažymėtas Vigo Hanseno vardu. Jame – vyro nuotraukos įvairiais rakursais. Vistingas įdėmiai tyrinėjo kone mumifikuoto kūno fotografijas. Tai, ką išvysdavo tokiuose nuotraukų aplankuose, paprastai nejaudindavo. Buvo pripratęs prie mirties ir įgudo išlaikyti atstumą nuo to, ką mato. Per daugiau nei trisdešimt darbo policijoje metų matė tiek daug negyvėlių, kad jau nebeįstengtų suskaičiuoti. Tačiau šis atvejis kitoks. Ne tik dėl to, kad nebuvo regėjęs nieko panašaus, bet ir dėl to, kad vyrą krėsele iš tiesų pažinojo. Jiedu buvo beveik kaimynai. Vigos Hansenas gyveno ties posūkiu vos už trijų namų ir išbuvo miręs keturis mėnesius, nenučiuokiant nei pačiam Vistingui, nei kam nors kitam iš kaimynų.

Stabtelėjo ties panoramine svetainės nuotrauka, daryta nuo virtuvės durų. Vyras sėdėjo priešais televizorių į fotografą

atsukta nugara. Televizorius įjungtas – tokį jį ir rado į namą įėjęs policijos patrulis.

Kambarys apstatytas kukliai. Be televizoriaus staliuko ir krėslo, kuriame sėdėjo vyras, jame tebuvo pailgas svetainės stalas, dar vienas krėslas ir sofa su pagalvėlėmis bei pledu. Prie vienos sienos – sekcija su lentynomis ir spintele apačioje. Ant kitoje kambario pusėje esančio lango užtrauktos pilkos užuolaidos. Televizoriaus dešinėje – šviestuvai su kutais ir parudavusiomis svilėsių dėmėmis ant gaubto. Ant sienų kabėjo trys paveikslai su peizažų motyvais. Ant stalo priešais vyrą gulėjo savaitinis žurnalas ir nuotolinio valdymo pultelis, o greta jų – stiklinė ir lėkštė su neidentifikuojamais maisto likučiais. Bet šiaip kambarys buvo tvarkingas.

Grumtynių požymių nematyti. Jokių ženklų, kad vienišas žmogus paskutinėmis savo gyvenimo valandomis būtų sulaukęs nepageidaujamų svečių. Jokio pagrindo įtarti, kad įvyko kas nors nusikalstama. Tačiau aplinkybės vis tiek reikalavo, kad policija ištirtų mirtį, todėl Espenas Mortensenas kruopščiai ir laikydamasis visų procedūrų atliko savo darbą.

Kitoje nuotraukoje stambiuoju planu pavaizduotas ant svetainės stalo gulintis savaitinis žurnalas. Atverstas ties rugpjūčio vienuoliktos dienos, ketvirtadienio, televizijos programa.

Vistingas pakėlė akis ir pro kabineto langą dirstelėjo į lauke drebiančią šlapią ir sunkų sniegą. Kalendorius rodė gruodžio devintą, penktadienį. Vigas Hansenas tikriausiai būtų išgulėjęs negyvas dar ilgiau, jei ne neapmokėta elektros energijos sąskaita. Elektros tiekimo bendrovė išsiuntė ne vieną raginimą įspėdama, kad, neapmokėjus sąskaitos, elektra bus atjungta. Galiausiai Hanseno adresu pasiuntė darbuotoją. Tik atsitiktinumas lėmė, kad šis pasivargino pasidomėti nuodugniau ir pro svetainės užuolaidų plyšį pastebėjo Vigą Hanseną.

Televizijos programoje kai kurių laidų laikas buvo apibrėžtas apskritimu, o paraštėje padėtos varnelės – Vigas Hansenas neabejotinai planavo jas pažiūrėti. Viena iš laidų vadinosi „FTB archyvai“ ir buvo rodoma per kanalą „Discovery“. Vistingas šią laidą žinojo – joje buvo atkuriamos garsiausios Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinių tyrimų biuro bylos.

Vartė toliau. Kitoje nuotraukoje išvydo mirusiojo veidą. Išpurtes ir patamsėjęs, žaizdotas tose vietose, kur oda susitraukusi. Matyti dantų eilė iki pat krūminių. Liežuvio likučiai – tarsi melsvai juosvas gumulas. Akiduobės gilios ir tuščios, spokso kažkur tiesiai priešais save.

Vistingas sudėjo nuotraukas atgal į aplanką ir pakilęs nuėjo prie lango. Jau buvo pradėjusios leistis sutemos. Švino pilkumo žiemos sutemos. Vertėtų eiti namo, tačiau, atvirai sakant, neturėjo nieko – išskyrus televizorių, – kas jo ten lauktų.

Apačioje pamatė iš užpakalinio kiemo garažo išriedantį patrulių automobilį. Ratai keliskart persisuko sniege, paskui sukibo su danga. Snaigės nušvietė melsva šviesa – tos sužibo it žiežirbos.

Vistingas lėtai grįžo prie rašomojo stalo ir įsmeigė akis į ploną bylos aplanką. Vigas Hansenas neturėjo šeimos, draugų ar kitų artimųjų. Jo mirtis buvo tokia pat vieniša kaip ir gyvenimas.

Jau ketino nustumti aplanką prie šūsnies kitų bylų, pateksiančių į archyvą, tačiau kažkas sulaukė. Nė pats nesuprato, kas. Gal patirtis, o gal intuicija kuždėjo, kad byla dar nebaigta. Svarbiausia ikiteisminio tyrimo užduotis buvo identifikuoti mirusiojo kūną. Šeimos narių, su kurių DNR mėginiais būtų galima sugretinti jo DNR profilį, nebuvo, tačiau mėginiai, paimti nuo dantų šepetuko ir šukų, rastų miegamajame ant kėdės atkaltės pakabintų kelnių užpakalinėje kišenėje, sutapo. Mėginių

rezultatai patvirtino, kad mirusio vyro DNR identišškai sutampa su šiame name gyvenusio vyro – šešiasdešimt vienu metų Vigo Hanseno.

Teismo medicinos ekspertas nustebė, kaip puikiai išsilaikė kūnas. Nedidelė oro drėgmė, žema temperatūra ir kone visiškai sandari patalpa – mat visos durys, langai ir ventiliacijos angos buvo uždarytos – nulėmė, kad Vigas Hansenas lėtai ir tolygiai sudžiūvo į mumiją, užuot ėmęs pūti ir irti. Tačiau nustatyti mirties priežasties buvo neįmanoma. Mirties liudijime įrašyta *mors subita*. Staigi mirtis.

Kompiuteris pyptelėjo ir ekrane išsoko raudonas keturkampis. Skubus operatyvinio skyriaus pranešimas. Vistingas prisimerkęs dirstelėjo į ekraną. Keturi žodžiai: Halio ūkyje rastos lavonas.

Uždėjo Hanseno bylą ant šūsnies kitų bylų, skirtų archyvuoti, ir spustelėjo pranešimą ekrane.

Redakcijoje tvyrojo tyla. Prie langų kibo šlapios snaigės, slopinamos iš išorės sklindančius garsus. Kabinetai jau buvo išpuošti artėjančioms Kalėdoms. Televizorių ekranus, kurie per tarptautinius žinių kanalus rodė nebylius naujienų kadrus, puošė sidabrinės girliandos ir raudoni eglutės burbulai. Laikraščio VG logotipas buvo padabintas baltais angelais, ant pertvarų tarp darbo vietų blyksėjo margaspalvės lempelės.

Naujienų skyriaus vadovas buvo vardu Knutas A. Sandersenas. Per stiklines jo kabineto sienas galėjai matyti visą redakciją. Lina matė, kaip jis petimi prie ausies prispaudęs mobilųjį telefoną tarškino klaviatūrą. Tiesą sakant, jau seniausiai turėjo būti išėjęs namo. Prieš pustrėčio mėnesio viršininkas susilaukė dar vieno vaiko. Dabar artėjo septynios vakaro, tad jis jau beveik tris valandas dirbo viršvalandžius.

Sandersenas baigė kalbėti telefonu, gurkštelėjo iš kavos puodelio ir atlošė galvą. Kažkas prie lempų palubėje pakabino amalo šakelę.

Lina pakilo nuo kėdės, ketindama nueiti pas viršininką ir pateikti pasiūlymą. Tačiau tą akimirką telefonas vėl suskambo ir Sandersenas įsitraukė į dar vieną pokalbį.

Laukdama, kol skyriaus vadovas atsilaisvins, susirado savo puodelį ir ėmė galvoti apie Kalėdas. Svarstė, kaip jas švęs. Su tėvu dar nekalbėjo, bet manė, kad jiedu tikriausiai aplankys senelį Staverne. Gal galės atvykti ir Tomas. Jiedu dvyniai; Tomas dirbo

sraigtasparnio pilotu 330-oje karinių oro pajėgų eskadrilėje. Laisvadienių per Kalėdas jis neturėjo dar nuo tada, kai mama buvo gyva. Prisiminus mamą Liną pervėrė netikėtas ilgesys. Ji mirė prieš penkerius su puse metų. Iš pradžių tą nepakeliamą ilgėsį buvo sunku tvirti. Būdavo rytų, kai Lina neįstengdavo pakilti iš lovos, per susirinkimus netikėtai pratrūkdavo verkti, nuolatos nerimavo, kaip susitvarkys tėvas, likęs vienas. Dabar ilgesys tapo ramesnis, ne toks desperatiškas, tačiau ji suvokė, jog tiek daug dirba neatsitiktinai. Netgi tapo šiek tiek priklausoma nuo darbo, nuo susitelkimo ir atidumo, kuris apimdavo įvykių sūkuryje.

Skyriaus vadovas baigė kalbėti, bet šįsyk Lina nė nespėjo pakilti nuo kėdės, kai telefonas ir vėl suskambo. Per kelerius metus nuo tada, kai Lina tik laikinai įsidarbino laikraštyje, Knuto A. Sanderseno smilkiniai pražilo. Dabar ji ėjo nuolatinės pareigas, dirbo kartu su kriminalinių naujienų grupe. Lina ketino viršininkui pasiūlyti temą, kuri buvo už jos kompetencijos ribų, tačiau laikraštis tikrai turės resursų leisti jai kelias dienas padirbėti prie straipsnio savaitgaliniam žurnalui.

Sandersenas pakilo ir galva užkliudė amalo šakelę. Lina įtarė, kad pats ją ten ir pakabino. Eidamas prie kavos aparato ir toliau kalbėjo telefonu, bet, grįždamas su sauja imbierinių sausainių ir pilnu puodeliu kavos, pokalbį jau buvo baigęs. Atsisėdęs prie rašomojo stalo, atsilošė kėdėje ir kurį laiką taip sėdėjo.

Lina žinojo turinti griebti jautį už ragų: kad parduotų savo straipsnio pasiūlymą, turi ne daugiau kaip tris sakinius. Pakilo nuo kėdės, pasiėmė kavos puodelį, kad atrodytų, lyg užsuko tik tarp kitko, ir nuėjo į jo kabinetą. Sandersenas dirstelėjo į amalo šakelę, paskui įsmeigė akis į Liną.

– Noriu parašyti straipsnį apie Vigą Hanseną, – pasakė ji.
Sandersenas ėmėsi tvarkyti apkrautą rašomąjį stalą.

– Nesu apie tokį girdėjęs, – atsakė dėliodamas popierius į krūvą. – Kuo pasižymėjęs?

– Jis mirė.

– Nužudytas?

Ji papurtė galvą.

– Kol jį rado, keturis mėnesius sėdėjo priešais televizorių.

– Sakyčiau, kaip reikiant miręs.

– Norėčiau parašyti straipsnį apie tai, kaip tokie dalykai nutinka, – paaiškino Lina. – Kaip galima būti tokiam vienišam ir visų pamirštam, kad praeina keturi mėnesiai, kol kas nors atsitiktinai sužino, kad tu miręs.

Sandersenas žiojosi kažką sakyti, bet Lina buvo greitesnė.

– Manau, kad toks straipsnis labai tiktų kalėdiniam laikotarpiui, – pasakė ir gurkštelėjo kavos. – Jungtinės Tautos ką tik paskelbė mus geriausia pasaulio valstybe gyventi. Bet pačių gyventojų laimės jausmo tyrimuose Norvegijai tenka tik 112-a vieta. Sąrašo viršūnėje atsidūrė kažkuri Ramiojo vandenyno valstybė, nedidelė salos bendruomenė, kur žmonės skiria laiko vieni kitiems ir rūpinasi aplinkiniais.

Matė, kad Sandersenui idėja patinka. Pasiūlyta tema puikiai derėtų prie kitų. Kaip atsvara Kalėdų džiaugsmui, lieknėjimo patarimams ir reportažams apie keitimąsi kalėdinėmis dovanomis. Tačiau viršininkas vis tiek atrodė susimąstęs.

– Juk negalime rašyti vien apie orus, – reikšmingai pridūrė ji ir linktelėjo į pirmąjį laikraščio puslapį, kur antraštė skelbė: „Stos sibirietiškas šaltis.“

Tik tada Lina susivokė, kad susirūpinimo raukšlės viršininko kaktoje susimetusios visai ne dėl straipsnio temos, bet dėl vidaus tvarkos. Aukštu aukščiau sėdėjo dvidešimt penkių žmonių redakcija, atsakinga už savaitgalinį žurnalą, – pašalinių pagalbos užpildant jo puslapius jiems nereikėjo. Sandersenas

nebūtų prieštaravęs minčiai perleisti jiems vieną žurnalistą. Greičiau priešingai. Viena galva mažiau skirstant naujienas.

– Man reikia trijų keturių dienų, – pridūrė žinodama, kad užtruks daugiau. – Jį laidoja antradienį.

Sandersenas pačiupo tušinuką ir įsikišo į burną.

– Ką jis žiūrėjo?

– Atsiprašau?

– Kokią laidą žiūrėjo, kai mirė?

– Neturiu supratimo, – atsakė Lina ir gurkštelėjo kavos. –

Bet gali apie tai pasiskaityti laikraštyje.

Sandersenas palinksėjo.

– Sutarta, – pasakė ir dirstelėjo į laiptus, vedančius į kitą aukštą. – Aš pasiūlau jiems temą ir pasakau, kad gali pasiskolinti tave trims dienoms.

– Trims dienoms, – pakartojo ji ir pasilenkusi pakštelėjo jam į skruostą.

Priešpriešine eismo juosta važiuojanti sniego valymo mašina kėlė baltą sūkuriuojantį debesį. Jis prikibo prie priekinio stiklo ir Vistingas sumažino greitį, kad įžiūrėtų kelią.

Prie šalutinio kelio, vedančio į pranešime minėtą ūkį, stovėjo tarnybinis automobilis ir policijos pareigūnas su apsnigtu kepurės snapeliu. Ant ženklo didelėmis, raudonomis raidėmis buvo parašyta: „Kalėdinių eglių kirtimvietė“.

Vistingas linktelėjo policininkui ir pasuko ūkio link. Kiek toliau pamatė automobilių šviesas ir atviroje erdvėje judančius žmones.

Kūną rado balteglių kirtavietėje. Patrulis pirmiausia pranešė, kad rastas lavonas; panašu, išgulėjo ten ilgai. Vistingas žinojo, ką tai reiškia. Kad iš žmogaus kūno, kurį paveikė laikas ir gamtiniai procesai, nedaug telikę.

Jis įsuko į stovėjimo aikštelę, išlipo iš automobilio ir pajuto, kokiais plonais drabužiais vilki.

Prie įėjimo į kirtavietę stovėjo du uniformuoti policininkai. Ženklas skelbė, kad balteglė kainuoja 380 kronų, o paprasta, norvegiška Kalėdų eglė – 220 kronų.

– Ar žinome ką daugiau? – pasiteiravo Vistingas.

Vyresnysis policininkas perkėlė svorį nuo vienos kojos ant kitos, paskui dar kartą.

– Ne, – atsakė ir pūstelėjo šalčio garus į delnus. – Mortensenas darbuojasi ana ten, – pridūrė linktelėdamas eglyno

pusėn. – Bet nemanau, kad ką aptiks. Sprendžiant iš drabužių ir aulinių, panašu į vyrą, bet tvirtai pasakyti negalime.

Vistingas pažvelgė į eglučių eilę. Už penkiasdešimties metrų stovėjo prožektorius ir jis pamatė kriminalistą, pasilenkusį virš kažko, ko pats nežiūrėjo.

– Kas rado? – paklausė.

– Aštuonmetis berniukas, kartu su tėvu atėjęs nusikirsti eglutės. Kūnas guli po šakomis, prie pat kamieno, tarsi kažkas būtų stengęsis nustumti jį kuo įmanoma giliau.

Įsiterpė kitas policininkas:

– Jie nupurtė sniegą, kad galėtų dirbuotis kirviu, iš pradžių nė nesuprato, kas ten.

Vistingas linktelėjo, prieš akis jau regėdamas laikraščiu antraštes: „Aštuonmetis po Kalėdų eglute rado negyvą vyrą.“

– O kur jie dabar? – paklausė. – Tėvas su sūnumi?

– Leidome vykti namo.

Vistingas padėkojo ir patraukė toliau. Po batų padais gurgždėjo sniegas.

Mortensenas išsitiesė ir pasisveikindamas linktelėjo. Jam ant plaukų buvo prikritę šlapių snaigių.

Vistingas stebėjo lavoną iš metro atstumo. Kad geriau įsižiūrėtų po šakomis, teko pritūpti. Susikūprinusi nugara, spalvų netekęs ir į ledą sustingęs švarkas, šviesios kelnės ir pora rudų odinių batų su raišteliais ir lygiais padais. Ant viršugalvio tebestirksojo keli plaukų kuokštai. Ant sprando – pasivaišinusių paukščių ar smulkių graužikų žymės.

– Ką manai? – paklausė atsistojęs.

Espenas Mortensenas patraukė pečiais.

– Ištrauksime iš čia ir leisime apžiūrėti teismo medicinos ekspertams. Tada čia pastatysime palapinę ir nuvalę sniegą apžiūrėsime vietą. Gal ką ir aptiksime.

– Nuodugni analizė? – pasiteiravo Vistingas. – Abejoji, kad mirties priežastis natūrali?

Mortensenas papurtė galvą.

– Jei būtume kur nors toli nuo žmonių, galėtumėte atrodyti, tarsi jis čia prisiglaudė ieškodamas pastogės, bet iki ūkio – vos penkiasdešimt metrų, o iki artimiausios gyvenvietės – vos keli šimtai.

Vistingas vėl pritūpė. Mortensenas teisus. Apie nelaimingą atsitikimą negali būti nė kalbos. Galbūt savižudybė. Galbūt po šakomis, šalia lavono, jie suras tuščią tablečių buteliuką. Tada būtų bus išaiškinta – bet kažkas jam kuždėjo, kad nieko panašaus neras.

– Kaip manai, kiek ilgai čia išbuvo?

– Nuo vasaros.

Nustebintas atsakymo Vistingas laukė paaiškinimo.

– Drabužiai, – tarė Mortensenas. – Jis vilki vasarinius drabužiais.

Vistingas vėl pakilo ir žengė žingsnį atgal.

– Sąrašė nieko neturime, – pasakė. – Jokių dingusiųjų be žinios.